

Het Zwolle waarop wij hopen

Dirk Stermerding, januari 2025

Dit verhaal is op uitnodiging geschreven voor de eerste gemeenschappelijke nieuwjaarsbijeenkomst van GroenLinks/PvdA in Zwolle. De uitnodiging was geïnspireerd door het boek Actieve Hoop van Joanna Macy en Chris Johnstone als onderwerp van een 'GroenLinks Boekencafé'.

Het zijn niet de grenzen aan de groei die mensen motiveren om anders te leven, maar het perspectief na de groei

Ik loop door Zwolle in 2050 op zoek naar een mooi jasje voor een speciale gelegenheid. In alle kledingwinkels waar je naar binnen kijkt of stapt, straalt prachtige gebruikte kleding je tegemoet in alle soorten en maten. Is het daar toch niet helemaal wat je zoekt, dan loop je door naar een afdeling meer achterin de winkel, met nieuwe hoogwaardige kleding gemaakt van duurzame materialen. Daar vind je altijd wel wat, zij het met een wat steviger prijskaartje. Heb je weinig te besteden, en vind je in de afdeling vintage niet wat je zoekt, dan kun je helemaal achterin de winkel voor een appel en een ei terecht bij de fast fashion. Alles duidelijk voorzien van duurzaamheidlabels in groen, geel of rood. En dan zijn er natuurlijk ook nog diverse kledingreparatie, knip- en naaiwinkels voor wie de eigen kleding een langer leven gunt.

In de branche van elektrische apparaten en elektronica is het niet anders. Daar is de balie reparatie en upgradering het eerste wat je tegemoet komt. Ontkom je niet aan vervanging van je spullen, dan is er om te beginnen de afdeling refurbished, met artikelen te kust en te keur. Je eigen apparatuur lever je ter plekke in voor hergebruik en recycling. Ben je echt uit op iets nieuws en bereid om wat meer te betalen, dan loop je door naar een aparte daarvoor bestemde afdeling. En ook hier weer alles gelabeld van groen tot rood. Het devies is: weet wat je nodig hebt en weet wat je koopt!

Ook in de supermarkt kom je zo voor verrassingen te staan. Elke winkel ontvangt je in een geheel groen getinte, mooi uitgelichte zone, met verse groente en fruit, heerlijk gebakken brood, plantaardige zuivel en andere dagelijkse behoeften. Alles zoveel mogelijk regionaal ingekocht. Ben je op zoek naar

wat meer bijzondere, bewerkte of luxe waren dan ga je naar de zone geel. En met nog wat verder doorlopen kom je in de zone rood, voor alles wat lekker maar niet echt gezond is.

Misschien heb je iets te klussen in je huis of tuin? In Zwolle is het gereedschap dat je nodig hebt altijd voorradig in een makkelijk te bereiken buurtdepot, beheerd door een eigen buurtcoöporatie. Liever lenen en terugbrengen dan kopen en bewaren dus! Ook voor het vervoer is er in 2050 in de hele stad een netwerk uitgerold van elektrische deelauto's en -fietsen, in allerlei soorten en maten, die voor iedereen tegen betaling ter beschikking staan.

De realiteit onder ogen zien

Hoe hebben ze dat in Zwolle voor elkaar gekregen? Het begon in de gemeenteraad, nadat in 2026 een college aantrad met GroenLinks/PvdA in de hoofdrol. 'Duurzaam Zwolle' was de leus van het nieuwe college-akkoord. Dat lokte bij de oppositie al gauw discussie uit. Wat moeten we eigenlijk verstaan onder duurzaamheid? Hoe duurzaam wil Zwolle dan zijn en, als het er op aankomt, hoe weet of meet je dat? Toen het college op al deze vragen het antwoord schuldig bleef, besloot de raad tot het maken van een *stadssportret*, geïnspireerd door de Engelse econoom Kate Raworth en haar boek over een Donuteconomie.

De ringvormige 'donut' is een metafoor voor de ruimte waarin een toekomstbestendige economie kan bloeien, met de binnenring als ondergrens voor een fatsoenlijk bestaan en de buitenring als bovengrens voor wat de aarde als planeet kan dragen. De donut kan zo dienen als kompas voor een stadsbestuur dat de realiteit onder ogen wil zien. Hoe verhoudt het leven in de stad zich tot de begrenzings van de donut in sociaal en ecologisch opzicht? En wat betekent het voor de stad als we deze grenzen werkelijk in acht willen nemen? Al gauw werd duidelijk dat we als stadsbestuur domweg de kennis misten voor het maken van zo'n stadssportret.

De donut van de sociale en ecologische grenzen

En zo kwam er in Zwolle een nieuw ingerichte rekenkamer om de gegevens te verzamelen die het broodnodige inzicht kunnen geven in de *staat van de stad* als het gaat om sociale en ecologische duurzaamheid. In elk begrotingsjaar zou in de raad in het vervolg ook de staat van de stad onderwerp van discussie zijn. Daarmee werd geleidelijk aan steeds duidelijker dat Zwolle er in sociaal opzicht als stad best goed voorstaat, maar wereldwijd gezien in ecologisch opzicht op veel te grote voet leeft.

De grote ommekeer

Hoe moest dat nu verder met 'Duurzaam Zwolle'? Heeft links als groene keizer dan geen kleren aan? Voor het stadsbestuur werd het tijd om te komen met een beleidsvoorstel. Dat had nog wel de nodige voeten in de aarde. Waar te beginnen? Eén conclusie diende zich uit alle gegevens onontkoombaar aan. De ecologische voetafdruk hangt in hoge mate samen met het consumptiegedrag van de inwoners van de stad, in het bijzonder met alles wat aan voedsel, kleding, meubilair, apparaten en elektronica jaarlijks wordt gekocht en weggedaan! In de raad leverde dat opnieuw de nodige discussie op. In hoeverre heeft het stadsbestuur zich te bemoeien met het leven en gedrag van burgers als het om consumptie gaat?

Door de VVD werd elke denkbare beperking van consumentenvrijheid direct als betutteling afgedaan. Het college stelde daartegenover, met de volle steun van GroenLinks/PvdA, dat vrijheid niet alleen een goed is dat beschermd moet worden, maar dat vanuit het publieke belang ook democratisch vorm moet krijgen. In het licht van een wereldwijde ecologische crisis is het verkleinen van onze ecologische voetafdruk, juist in een welvarende stad als Zwolle, politiek gezien een publiek belang van de eerste orde. Dat vraagt om de inzet van consumenten als burgers, en ook van het bedrijfsleven en de overheid als belangrijke betrokkenen. Juist de overheid moet hierbij het voortouw durven nemen. Daarom besloot het stadsbestuur in de jaren dertig, met GroenLinks/PvdA nog steeds als de grootste partij, tot een nieuw aanbestedingsbeleid, waarin de keuze niet meer op de goedkoopste, maar op de meest duurzame aanbieder valt. Lokale vegan catering was in Zwolle overigens voor alle gemeentelijke organisaties en evenementen al langer de norm.

Ook burgers werden door het stadsbestuur steeds meer aangezet tot duurzaam gedrag. Daarbij ging het nu niet meer alleen om afvalbeleid, maar om *consumptiegedrag*. Met de opzet van coöperatieve gereedschapdepots in elke buurt en een uitgebreide infrastructuur voor deelvervoer werd de Zwolse burger verleid om minder te kopen en meer te lenen en te delen. Met een radicaal verbod op reclame in de openbare ruimte werd een andere vorm van verleiding juist ongedaan gemaakt. Voor dit alles groeide in de jaren dertig het draagvlak, omdat duurzaamheid steeds meer ook de harten en hoofden van burgers begon te veroveren. Onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau liet in de jaren twintig al een toenemend gevoel van urgentie zien over het klimaatprobleem. Toen al vond een meerderheid van de bevolking dat er anders geleefd moest gaan worden.

Kantelpunt

Aan het einde van de jaren dertig leek er in Zwolle op dit punt een kantelpunt bereikt, met een sterke normverschuiving richting duurzaamheid. Dat zette steeds meer ook een kettingreactie in gang tussen burgers, bedrijven en overheid. Lange tijd stond duurzaam denken nog niet gelijk aan duurzaam doen, maar daarin tekende zich nu toch echt verandering af. Het stadsbestuur probeerde niet alleen de burger te verleiden, maar sprak ook lokale winkelbedrijven aan op de noodzaak om consumptie radicaal te verduurzamen. Aan diverse sectortafels van bedrijven met overheid en burgers werden gesprekken in gang gezet over de manieren waarop het doel van anders leven bereikt zou kunnen worden, met meer hergebruik, reparatie, recycling en verduurzaming van producten.

Dat moest naar de overtuiging van het stadsbestuur ook gevolgen hebben voor de presentatie van het aanbod in de winkels en schappen. Daarvoor zette het niet alleen overtuiging als middel in, maar wist het ook op een creatieve manier gebruik te maken van lokale regelgeving op het gebied van brandveiligheid. De rechtvaardiging was wat gezocht misschien, maar toch ook weer niet ál te vergezocht. Om een wereldbrand te voorkomen moesten winkelbedrijven in Zwolle zich aan voorschriften gaan houden die, met de inrichting van het aanbod, de consument verleiden tot minder verspillend gedrag en prikkelen om de realiteit onder ogen te zien. Zelfs de VVD kon in de raad met déze vorm van consumentenvrijheid nog wel leven. Met het uitroepen van Zwolle tot de meest duurzame stad in Nederland werd in 2050 iedereen er beter van! En het verhaal is hiermee nog lang niet af ...